پرسی فەمینیزم و کۆشکانی ژنی کورد.. سوهێلا مەهمی

جیهانی واقیع جیهانێکە، کە یەکەم مەرجی ژیانەوەی لە ناوی سیاسیەوە هەبوونی دوو ڕەگەزی بادەست و بندەستدا بووە؛ هەبوونی چینایەتی و دابەشکردنی مرۆڤکان لە ناوی ڕەگەز، بنەچە، ڕەنگی پێست، زمان، ناوچە و تاد.. بە کەسانی خاوەن دەسەڵات بناغە و بنیاتی دەسەڵاتی مادیی پتەو بووە، وەکوو بە کێلەکردنی ڕۆشنبیرستەکان بە بەکارهێنانی هێزی کاری ئەوان؛ لە زیادکردنی سامان بە خاوەن دەسەڵاتەکە. سیاسەت هەر لە سەرەتای بوونەوە لە دوو چەمکی دەسەڵاتی زاڵ و بن دەست پێکهاتووە و کەسێک کە بن دەستە قەد ناتوانێت و نەبووە کە دەوری دەسەڵاتداری زاڵدا، بگێڕێت. سیاسەت لە شوێنی زاڵیدا دەتوانێ دەگیرکار بێ لە شوێنی چینایەتی، ڕەگەز، ئیتنیک و تاد… بزوتنەوەی فەمینیزمی و شوناسخوازی کوردیشی لە بەر گرتووە و ئەم بازنەیە بە لە بەرچاو نەگرتنی ئەم چەمکانە دەبێتە هۆی ناڕەزایەتی و هەبوونی بزافێک بە پێناسە و بوونی خۆی دەردەبڕێ. داخوازییەکانی ژنی کورد لەم بازنەیەدا؛ ڕەژانە بەهۆی شوناسی کوردبوون و ڕەگەزی ژنبوونی لە بەر چاو ناگیردرێت. تووندوتیژی چەند لایەنە بە سەر ژنانی کورددا زاڵە؛ بە پێچەوانە هەندێ ڕوانگە کە بەس تووندوتیژی لە لایەنی نەتەوەیی و شوناسەوە لە بەر چاو دەگرن و لایەنی ڕەگەزی ناخەنە بەر چاو. بە بۆای من دەبێ کەمێناسان و دەروونەسکان و لایەنە بزاڤییە ئازادیخوازەکان خۆیان لە تەڕی و پێناسە دەقکراوەکان خۆیان بپارێزن و چەمکی فمنیزمی کوردی وەکو چەمکێکی زیندوو کە لە چەند لایەنەوە دەدرێتە بەر تووندوتیژی، لەکەینەوەی بە بکەن و وەکوو دیاردەیەک کە زیندووە و بەردەوام لە گەڕاندایە چاوی لە بکەن و شوێنی لە شوێنکانی ئایین و داخوازییەکانی ڕەگەزی بەردەوام لە گەڕاندایە. تووندوتیژی لە دژی ژنی کورد و ئەو ئەزموونە لە لایەن ژنی کورد هەموو تووندوتیژییەکان لە خۆ دەگرێ بەهۆی ڕەگەز و چینایەتی و شوناس و ناوچە و جوگرافیا و نەبوون و نەهیشتنی دەرفەتی ئاشنایی بە ماڤی مرۆڤایەتی ژنێک و هتد. کە چەند دەسەڵاتی زاڵی سیاسەت و دەسەڵاتی ئایین و دەسەڵاتی ڕەگەزی سەرتر، هۆکاری ئەم تووندوتیژییەیە کە لە هەمبەری ژنی کورد. کە لە شوێنی یەک دەیەڵاتی تەبا؛ ماڤی ژن لە بەر چاو ناگرن.

ئەزموونی تووندوتیژی ژنانی کورد لە ئەم سێ ڕەیانەدا؛ بە دوو چەمکی

بن دەستی نەتەوە یا شوناس و ڕەگەز؛ لە چوارچێوەی پەناسەی دەسەڵاتی فەمینستی ئیراندا لە دژی ژێر دەستی ڕەگەزی و لە چەمکی داخوازی و پەناسەی نەتەوەییدا دەخرێتە پەراوێزەوە، چونکە توندوتیژی دژی ژنی کورد بە تەنیا بەرهەمی سیاسەت یا ئایینەوە نییە، ئەمە بەرهەمی هەر دوو چەمکە کە ڕەنگدانەوە یاسای زاڵە لە سایانی ئابردوودا ژنکوژی بە ناوی کوشتنی ناموسی و چەمکەکی ڕەگەز پەدراوی دەدەن و ژن وەکوو ناموسی پیاو دەبە هەموو مافە ڕەواکانی مرۆڤایەتی لە زەوت بکردرێت و دەربەست لە خزمەتی پیاودا بمێنێتەوە تا کوو دوچار کوژران نەبە. ژنی عاقڵ، ژنی بەحەیا ژنی بن ماڵ، دایک، ژنکەی گوڵایەڵ هەموو دەرکەوتەی دەسەڵاتی زاڵی ڕەگەزایەتییە کە هەموو ڕێگاکان لە ژن تووند دەکاتەوە بە چوسێنەری زیاتر.
لە ئاستیدا ژنی نەتەوەی زاڵ هیچ کەشێکی ئیتنیکی، زمانی، ئایینی و چینی بن دەستی نییە و ئەگەر ئەمە سێ گەشێکمان هەبە بە پیشان دانی هەڵاوردنکانی ژنان لە چوارچێوەی ئیراندا ژنکی فارس زمان لە سەرەوەی سێ گەشکەیە و ژنی کورد لە خوارەوەی ئەو سێ گەشەیە دادەنرێت، لە ئاستیدا کاتێک باس لە سەر مافی ژنێک دەکرێ لە ئەو بازنەیدا مەبەست ژنکە کە لە چینی باڵادەستە کە هەندە مافی تایبەتی پێی داون، بە دانانی ژن لەم بازنە دیاریکراوەدا، دیارە ژنانی ئیتنیکیتر لەم بازنەیدا ناگونجن و پەراوێز دەخرێن. بە لە بەرچاو گرتن و دانانی یاسای هەڵاوردن؛ هەموو ئەو توندوتیژیانەی دژ بە ژن ڕوونەدەبێتەوە و دەکرێ بە گەڕانکاری یاساکان ئەو توندوتیژیانەی نەو کەمدەگا ئاستی زێر بهێنرێتە خوار. ئاستە کە لە سەر ئاستی فەرهەنگی و ڕەشنبیری کەمدەگا دەبە ئیش بکردرێت و سەینەوەی نەریتە داڕاوکانێک کە لە بیری بەرتەسک سەرچاوە دەگرێ کار بکردرێت، بەڵام بە دنیاییەوە یاسا ڕێکی گرینگی هەیە بە کەم کردنەوەی ڕێژەی توندوتیژی لە نەو کەمدەگادا.

گرینگی یاسا لە بەرەو پێشچوون یان سەرکوتی بزووتنەوەی مافخوازی ژنان

بڕگەمان یاسا یەکێک لە ئامرازە هەرە گرینگەکان بە بەرەوپێش چوونی بزووتنەوەی یەکسانیخوازانە و مافخوازانەی ژنانە. یاسای بنەڕەتی وڵاتان دەتوانێت کاریگەری ئەرێنی یان نەرێنی لە سەر بزووتنەوەی ژنان بێت.
کاتێک کە ژنان لە کەمدەگایەک هەست بە چەوساندنەوە دەکەن، ئەمە دەرخەری وشیاربوونەوەی کەمدەگا و بەتایبەت ژنانە لەسەر خواست و مافەکانیان. ژنان بەرپرسیارنە دەچنە نەو ێیزی خەبات لەدژی

چەوساندنەوەیان و ئەو هەڵاواردنانەی کە بەرەوڕووی دەبن، هەوە و تێکۆشانی خەباتگێڕانە دژی بە گەیشتن بە مافە ڕەوا و ئینسانییەکانی خەیان. لەم قۆناغەدا گرینگی یەکەمی یاسا دەردەکەوێت، لە ئۆگری ئەوەی کە خواستەکانی ژنان بەواتە نەو یاساوە و مافکانیان یان بەشێک لە مافکانیان ڕەچاو بکات ئەگا خەشکەرە بە ئەوەی ژنان بە ئامانجکانیان بگەن و بزووتنەوەکەیان بەهێز دەبێت. وەکوو ئەوەی کە لە وڵاتانی ڕۆژاوایی و پێشکەوتوو یاسا پاڵپشتی ژنانە و بەشێک لە مافکانیان بە دەستبەر بووە؛ دەبینین کە بە پاڵپشتی یاسا ڕۆژانەک وەکوو ٢٥ی نۆقامبر و ٨ی مارس تێکەڵ بە کولتووری ئەو وڵاتانە بوو.

هەڵاواردنی ڕەگەزی جیا لە هەڵاواردنی نەتەوەیی نییە کە دەبێتە ستەم و زوڵمی دووبەرابەر لە هەمبەر ژنی کورد؛ لە ڕاستییدا بزووتنەوەکانی فەمینیزمی کە دەبە چەمکی ئازادیخوازی و یەکسانی بپارێزن هەندە جار دەبینین لە فەمینیزمی ئەرانیدا؛ هەندە جار هەوڵستێکی دوو لایەنەیان لە کێناری باسی بە خاوەن بوونی ژنان لە لایەن ڕەگەزی پیاوسالاریدا هەیە لە هەمبەر ئازادیخوازی ژنی کورددا، دەبینین هەر ئەو ژنانی فمنیست کە سکاڵایان بەرزە لە دژی بە پیاوسالاریدا؛ باسکە دەگاتە ژنی کورد، زەر ئاشکرایە لە ڕوانگەی پیاوسالاریەوە، بە کۆشکانی ژنی کورد دەڵێوانن. ئەو ڕخنانەی کە لە ژنی کورد دەگرن بە هەی چەک هەڵگرتنی ژنان لە هەمبەرشێی داعیش زەر بە مانایە بە بەوای من تەنانەت بزووتنەوەی فەمینیزمیش دەتوانە بە شێوەکی ناڕەوا خەی بە چەک بکات کاتێک هەڕەپێقین لە ڕفاندن و تۆندوتیژی سکسی و کوژران بە واتایە ژنەک دەبە داکەکی بکا لە خەی.

لە ئەستادا ئەمە لە گەڵ دوو ڕوانگەی فەمینیزمییەدا ڕووبەڕوو دەبینەوە کە دوای دوو ئاراستە فیکرییدا کەوتوون؛ لیبرالیزم کە بانگەشەی سیستەمی سەرمایەداری دەکا و مارکسیزم کە ڕەخنە دەگرە لە پێکهاتەی فیکری لیبرالیزم؛ لیبرا فەمینیزم پشتگیری چینی باڵادەست دەکا جیا لە شێوەی دەسەڵاتداری (ڕەنگە فاشیست ، دیکتاتور ..) کە نەو دەزگا دەوڵەتییەکاندا دەبێتە نوێنەری ژنان و لە سەرچاوە ئابووریەکان بە خە سوود وەر دەگرە، خوازیارە ژنانی چینی باڵادەست لە شوێنە دەوڵەتییەکان ببنە خاوەن کار و پیشەی خەیان و چینی ژنی هەژار و پایین دەست لە بیر دەکا، بەام بە گشتی خەباتی ژنان بە درێژایی مێژوو بە دەستبەر کردنی ماڤە ڕەواکانیان و ڕزگاری لە کێت و بەندی پیاوسالاریدا بەردەوام بووە و مێژووکی

زۆر درێژی هەیە و هەر لە دروستبوونی شارستانیەت مرۆڤی ئازادیخواز هەوڵی ئەوەی داوە کەلەتی و دیلبوون بسەردرێتەوە و بە بە کولتووریکردنی ئەم هەوڵە بردەوام کەسانکی هوناکبیر لە حەول و تێقەلادا بوون بە مسۆگەرکردنی مافی تاک. لە کوردستاندا ژنانکی تێکۆشەرمان هەیە، هەنگە دووچاری زۆر کەسپ و تەگەرە بن لەم هەگایەدا هەر چەند بچووکیش بە ئەو دەستکەوتانیان، بەڵام بردەوامن گەورەترین کێشەی ژنی کورد لە ئەم سەردەمدا کە گەیشتن بە مافی هەوای مرۆڤایەتی دوا دەخات سەرتا هەبوونی یاسای دژە ژنە کە یاسا لە هووی ئایینەوە ساز کراوە؛ کە دەبوایە بە پێی هەوتی سەردەم گەانکاری تێدا هەبوایا وەکوو ئەوەی ژن موکی پیاوە و دەبە لە سەر هەموو وردەکارییەکانی ژیانی پیاوێک بیار بدات، ئەوەی دیکە هەبوونی نەریت و کولتوورکی باوە لە ناو خەکدا کە ژن بە پەوەرکانی هەزاران ساڵ لەوەو پێش لە بەر چاو دەگرێ، کە واتە کەمەگا و ئاستی هوناکبیری خەکەکەی دەبە گەانکاری بە سەر بە و گرینگترینیش ئەوەی یاساکان یەکسانی و دادپەروەری لە بەر چاو بگرن و بە پێی مافی مرۆڤی جیهانی شرۆڤەی بە بکات. هاستە ئەم کێشانە زۆر لە کەمەگای کوردیدا وەکوو زۆربەی ناوچەکانی هەژهەماتی ناوەاست بەرچاون و بەڵام پیاو نابە چەمکی فەمینیزم بە شتکی نامۆ بزانێت و تێفکرینی ئەوەی هەبە ئەمە وەکوو چەکک لە دژی پیاو بە کار دەبرێت دەبە پیاویش هەوبەدات لە پەراوێز خستنی ژن دەنگی هەبەت و داواکاری مافی یەکسانی ژن و پیاو بە. وەکوو هەندە کەس کە دەن فەمینیزم ئەندێشە و تێفکرین و قوتابخانەی هەژئاواییەکان و لە کوردستاندا نابە ئەو قوتابخانەیە وەکوو ئەندێشەیکی مافخوازانە بە کار ببردرێت. ئەو بۆچوونە هەیە سروشتی ژن لە بنەتدا هەر وایە و نابە ئەو مافانە بە ئەو بدرێت، کە ئەمانە دیارە سەرچاوە فیکرییەکەی لە ئایینەوە وەرگیراوە کە بۆچوونەکانی ئایینی ئیسلام هەموو مافکانی مرۆیی بە ژن داوە، ئەمانە دەبێتە بەربەستک لە بەر دەم بزاڤی هزگاری خوازی و یەکسانیدا. بزوتنەوەی ئەندێشەی ژنی ئازاد تا ادەیک کاریگەری داناوە لەوەی کە سیستەمکی چەوسێنەر و کەمەایەتی و ئابووری زاە بە سەر چینی ژناندا پیشان دەدات.

دەبە بە کردەوەکردنی بزاڤی هزگاریخوازی و دادپەروەری هکارکان بخرێتە هوو، لەرەدا دەبە شیکردنەوەیکی بنەتیمان هەبە لە کێشەکانی ژنان و ئینجا بە هکارەکانی بگەین، کە بە هەی بەربەستی زاە هەشتا نەیتوانیوە ببێتە پاشخانکی فیکری و مەعرفی لە نێو کەمەگادا. بۆیە هەمیشە هووەومان دەکاتەوە لە

پارادۆکسێکی کاندا، لە میدیاکان بە تایبەت بە پێناسەی ژن، بەرنامەیەک داڕاوە کە تێنگەیشتکانی لە لیبرالیزمدا بدزینەوە، دەرکەوتنی ژنێک بە چەندەها نەشتەرگەری جوانکاری و پێناسەی ژنێکی باش لە فیلەر و بۆتۆکس و جۆرەها پرۆتین کە بە لێش و لاریەوە دووراوتەوە لەردا ئەندێشە و زهنییەتی ژن لە پڕاوێز یا تەنانەت سڕاوتەوە و خودی ژن لەم بە کوللەکردندا دێنی هەیە. بە کارهێنانی خودی ژن لە خزمەتی سیستەمێک کە بە بە کەرەستەکردنی هەر شتێک هەوەدەدا لە بازاڕکانی ئابووریدا. بە کاڵاکردنی ژن هەر خێی بە پەسەندکردنی لایەنی پیاوانە دایە و دیسانەوە مەیل و خواستی پیاوە کە دەبەتە پەوەر؛ کە بە هەڕە ئەم نەشتەرگەریە مەیدانانە بە ناوی ماف ناوی لە دەبەن و ئەبژێبوونی ژنان لە جیهانی مەدەنیشدا بە شێوەگەلی جیاواز هەشتا درێژی هەیە.

شێوەی پەروەردە کردنی تاکی ئەم کەمەگا لە ڕووی عادەت و باودا تێپەڕ نەبووە؛ بە شێوەیەک کە بە هەشیار بوونەوەی منداڵکانمان هەوەبدەین، پەروەردەکردنی هزر و ئەندێشەیەک کە ڕێز لە هەموو چین و تووژ و تەنانەت هەموو بوونەوەرکان بگرێت، کە پرسەیەکی درێژخایەنی پێویستە، بەڵام بە گشتی باس لە سەر توندوتیژییە لە سەر چینێکی کەمەگا کە نیوەی ئەو کەمەگایە لە خێ دەگرێ و بە بیانووی شەرەف و ناموس ژنان بە دەستی پیاوان دەکوژرێن و یا ژن لە چوارچێوەیەکی بە هەوایدا خێی دەسوتێنێت و خێی لە ناو دەبا و لە ڕاستییدا هیچ هەوێکی بنەڕەتی و ڕادیکاڵ بە لە ناو بردنی ئەو یاسایانە نادرێت کە ژنی کوژراو بە تاوانبار دەزانێ و پیاوی بکوژ دوای ماوەیەک دەستبەسەر کردن ئازاد دەکرێ و یاسا مافی کوشتنی پێ دەدا و لەردا دەسەڵاتی سیاسی پێنچە دەخاتە نەو ژیانی تاکەکان هەر وەها کە فوکو ئاماژە بەوە دەکات باس لە سەپاندنی دەسەڵات بە سەر ژیاندا دەکا؛ ئەگەر زلهێزی بە هیچ کەس گونجاو نییە بچی پیاو چ بە هۆش و چ لاواز؛ بە شیاو دەزانین کە دەسەڵاتی تەواوی بە سەر ژنەکەوە هەبێ؟ کە گەندەڵی دەسەڵات لەردا خێی پیشان دەدا. یاسای سەردانەواندن لە ئێستادا لە ژیانی هاوبەشی هوو دەکاتە ژن، کە پارادۆکسێکە لەگەڵ ژیانی مەدەنی ئێستا و بە هەی یاسا و نەریتەکانی نەو کەمەگادا کە هەموو دژە ژنن، ئەوە مسۆگەر نابە کە دوو کەس هەموو شتێکی ئەو ژیانە لە بەین خەیاندا بەش بکەن و کەسێک دەسەڵاتی تەواوی نەبە و کەسێکی دیکەیان بن دەست بە بە هیوای جیهانێک پێ لە تەبایی و یەکسانی و دادپەروەری و هەشیاری.

هەشتی ماسی 2022

چەمکی ژن لە زمانی شیعردا و ڕووتی سەردەم.. سوهێلا مەهەمی

شیعر وەک ئەسپەکی یاخییە کە دەستەمۆ ناکرێ و ئاگڕ دەستەمێی بە سەردا بسەپێ کە واتە لە هیچکەس و شەوازی خۆی لایداوە، شیعر نابێ خۆی بە دەسەاتکانەوە ببەستێتەوە و ڕووتی دەست بە سەراگرتن لە شیعردا؛ بە بایەخ و بە بەهایە و خۆی لەوە دوور دەکاتەوە شیعر هەروەها کە بە زەربەی شاعیران لە ئازار و ڕەنجکانیانەوە دەستی پێ کردووە و ڕەچنەیەک دروست دەکا بە دەربازبوون لە بەدەنگی و شیکردنەوەی ڕەنجکان؛ قامک لە سەر هەکارەکانی ئەو ئازارانە دادەنێ کە مرۆڤی بە خەیەوە سەرقاڵ و داماو کردووە. کەواتە شیعر دژی هەر سیستەمێک دەوەستێتەوە کە مرۆڤی یاخی لە خەیدا دیل دەکا، شیعری نەمر ئەوە دەقی لەخۆی گرتووە کە بە هەتایە لە دەی خەکدا دەمێنێتەوە ؛ چۆن قامکی لە سەر بەربەستەکانی مرۆڤی ئازاد داناوە . شیعر خۆی لە خەیدا دژی شەوازی قسە کردنە واتە لە ڕووتەکی ئاسایی بەرەو شەوازێکی ڕەها لە ڕووتەکی ئاسایی بە ڕووتەکی جوانیناسانە. لە لایەنێکی دیکەوە شعر تەنانەت بنەماکانی زمان و زمانەوانی و ڕەزمان تێکدەشکێنێت کە لە چوارچێوەیەکدا ئەم چەمکانە بە سەر زماندا زاڵە. دەتوانم بڵێم شعر وەکوو شەقانێکی سەربەخۆ دژی هەموو ڕەسا و قانوونی داسەپێنراو دەوەستێتەوە و دەستەمێی هیچ دەسەاتێکدا نابێ. و بە سەر هەموو ئەو مانا و واقیعانەدا ڕە دەکا و هەر دەم لە حاڵی تازەبوونەوە و نوێگەریدایە. زەر جار دەست دەبا بە گۆڕانی ئەو بازنەیەدا کە لە ڕووی عادەت ، بیر و بەوامان پی بووە و نەمانتوانیوە یا نەمانزانیوە دیلی ئەو چەمکە ماوین. لەرەدا دەبە بڵێم شعر دەست بە کاولکاری مرۆڤ نابات کاولکاری کە لە شعرەوە ڕوو دەدا بیر و بەوای هەڕە و بە دیل کردنی مرۆڤ کە دەست بە ڕەخانی دەبات.

ئەمانە ئامانج و ڕەکاری شعرە.

بڵێام وەکوو هەر دیاردەیەکی فەرهەنگی و ئابووری و سیاسی کە

بمانەوە بە چینەکانی کۆمەڵگا بە تایبەت چینی لە پەراوێز نراو وەکوو ژنان لەکدانەوەیەکە بە بکەین کە ژن لە دۆقەکاندا چۆن سەیر کراوە کە لە کۆمەڵگای هەر سەردەمکدا بە پێی ئاستی ڕۆشنبیری کۆمەڵگادا جیاوازی هەیە ؛ و پیاوسالاری ڕۆگی لە هەر شتەکی کۆمەڵگای ئەمەدا داداوە کە باسەکە ئەدەبی کوردەواری بە شێوەن ئەندێشەی پیاوسالارانە زەر زۆق. لە شەعرە کۆنەکاندا زیاتر بنەمای لە سەر ڕۆمانتیسمدایە و باسی خۆشویستن خاڵی گرینگی ئەم سەردەمەیە ژن وەکوو کاڵایەکی سیکسی دەردەکەوە لە شەعرەکاندا کە لە لایان پیاوانەوە نووسراوە. واتە وەکوو کەرستەیەک کە بە هەی چەندین چەمکی جۆستەیەوە پەناسە دەکرە . ڕۆنگە ئەم زمانە بە هەی ڕەوت و هەل و مەرج و کات و ساتدا بگۆڕت بەڵام ناوەرۆکەکە هەر لە سەر نیگای غەریزە جنسیەکەوە دانراوە.
دیارە کە عەشق و خۆشویستن لایەنەکی گرینگی مرۆڤایەتیە بەڵام ئەگەر ئەم لایەنە ببەتە نیگایەک بەس لە غەریزەی سیکسیدا و لایەنی هزری و فیکری کاە بکاتەوە دیارە ئەدەبکی لاوازە. ئەم دیاردەیە لە شەعری فولکلووردا زەر زۆق کراوەتەوە تا ئەو شوێنە کە لە گرانیەکانی سەردەمی کۆندا تا کوو ئێستایش هاتووە باس لە سەر کچکی چواردەساڵە دەکرە بە چۆڕ بردنی پیاو کە ئێستا لە سەردەمی ئێستادا دەربەین و کردەوەی ئەو وتەیە تاوانە ، دەبەتە ... یا لە هەندی گرانی پیاوانەدا بە ئەوەی کارەکانی ڕۆژانەی بەڕێوە بچە چەندین ژن دەهێنە ... شەعری فولکلۆر بە درۆژایی مێژووی مرۆڤ لە دایک بووە و ڕۆنگدانەوەی کۆمەڵگای سەردەمە جیاوازەکانی مرۆڤە .
دیارە شەعری فولکلۆر لە سەردەمی کۆنەوە هەتاکوو ئێستا لە سەر زاری خەڵک لە سووڕاندایە و کە زەربەیان هەستی پیاوان لە خەی دیگرە لە بوارە جیاوازەکان بە تایبەت ژن و خۆشویستنی کاڵایەکی جنسی کە مەمکی ژن بە لیمە و شەکرەسو کۆمەی هەناری و سمت و ڕانی بەفرین و ... کە پێن لە وشەی سیکسی لە شیکاری و هەڵچوون بە باەای ژندا. ڕۆنگە دەربەینی کۆمەڵک لەم وشە سیکسیانە بە لای کۆمەڵگاوە ئاسایی بە بەڵام کاتێک دێگاتە ژنەکی نووسەر لە لایەن کۆمەڵگا و دەسەڵات و ئایینەوە بە شەرمییە ژنەک بەو شەوازە بنووسێت. ئەم کاردانەوە ، ڕۆنگدانەوەی زەر لە سەر شەعری ژنانەدا داناوە هەر لە کۆنەوە ئەمە دەبینین ژنە شاعیری کورد مەستوورە ئەردەڵان کاتێک باسی خۆشویستنی مەردەکەی دەکات زەربەی ئەو ئامانە و دەستەواژانە کە بە کاری هێناوە زەربەی لە تەشبیهات و هەمای پیاوانە کۆمکی وەرگرتووە ، کە باسی دەداری دەکا هیچ وشەیەکی جنسییەتی لە دۆقەکەیدا نادەزرێتەوە. لە ئێستادا کە کەسکان ئەو گرانی و شەعرە ئیروتیکانە بە چۆڕەوە گوبیست دەبن و ڕۆنگە ڕۆخنە

بە بە فەنیستەکان بڵێم بە لەکدانەوەی ئەم دۆقگەلە و دەرخستنی مێژووی ئەوان من وا بیر دەکەمەوە ئەمانە دەگەڕێتەوە بۆ چاخی ئووستورەکان و سەردەمی زەر کانی دایکسالاری واتە سەردەمێک کە ژن واتە دایک بڵیاردەر بووە و کشت و کاڵ و بوارەکانی ژیان لە ژێر کیفی ئەودا بووە ، کاتێک ئوستوورە و خوداکان ژن بوون ، و مرۆڤ تەکنۆی سروشت بووە و هەموو پەداویستییەکی لە سروشتەوە بە دەست هێناوە و وەکوو جوانیناسانە باسی مەمکی ژن بە پرتەقاڵ و لیمۆ کراوە کاتێک جێستەی بە بەفر شوبهاندووە ؛ کە واتە ئەمانە هەنگۆ سروودە ئایینییەکانی مرۆڤی ئەو سەردەمە بە کە وەکوو سەرچاوەی ژیان و بەردەوام بوونی نەسڵی مرۆڤ بەر ستایشی جێستەیی کەوتووە بەڵام هەڵەی جینسی و ئوبژیکتیوی ژن هاتە نەو کتێبەکان و دۆقەکان و ئەم چەمکە لە سەردەمی ئێستادا کە ژن و پیاو هەنگاو بە یەکسانی کەمەگا هەڵدەگرن و دەبە چەمکی ئەندێشەیەکی ئازاد زۆق بکرێتەوە ؛ ئەم ئەندێشە هەڵگری بچووک کردنەوە مرۆڤی ژندا جێستەی نەماوە واتە باوی نەماوە ، کە لە ئێستادا لە هووکەشەکی نوێیدا بەڵام هەر ناوەووکەکی کەن بەردەوام بە کە لە دۆقە ئەدەبییەکاندا ژن وەکوو مەعشووقە و پیاو وەکوو عاشقەکی سووتاو سێیر بکردرێت و هەندە جاریش ئەو ژنەی کە وەکوو ئوستوورە پیاهەوتنەوەیان کردووە دەبێتە کەسەکی بە ئەمەگ و دەبە بەردباران بکردرێت و شاربەدەر ، لە ڕاستییدا کە دەبوا قەڵەم قامکی لە سەر ئەندێشەیەکی ژنانە دابنێ ؛ داینێناوە . ئەمەیە کێشەکە…

شەعری ئێستا زەر گەڕانکاری بە پێی هەڵە و مەرج و هەوتی جیهان و کەمەگاکاندا بە سەری هاتووە ، واتە هەوتی گەڕانکاری فیکری و هزری لە هەر ناوچەیەکدا هەنگدانەوەی هەیە لە سەر هەر شتێکی باو لە ئەو ناوچەدا ، و لە کارتێگەری لە سەر هەوتی شەعر ؛ بزووتنەوەکانی وشیاریەخوازیە لە سەر هەگا هەڵەکان کە مرۆڤ دوور دەکاتەوە لە پێشڤچوون و داهاتوویەکی گەشاوە ؛ وەکوو هەر بزوتنەوەیەک هەنگیشە سەرکەوتوو نەبن بەڵام هەر ئەمانە وەکوو دەنگێکە بە وشیار کردنەوە چینەکانی کەمەگا ، بەڵام بزووتنەوەکانێک کە ژن و پیاو شان بە شانی یەکدا بە ژیانێکی باشتر هەنگاو هەڵدەگرن لە نەو کەمەگای کوردیدا بوونی هەیە ، وەکوو شەشی هەژئاوای کورد کە بە کرامەتی مرۆڤ ژن و پیاو شکڵی مرۆڤایەتیان بە جیهان پیشان دا و دیارە ئەمە لە سەر هەوتی ژن لە شەعردا گەڕانکاریەکی مەزنی خوڤقاندووە و ئەو پەیامەی بە ژنان دەدا کە ژن وەکوو مرۆڤێک بە دوای داخوازیە مرووڤانەی و هەڵەی واقعی خویدا هەنگاو هەڵبگرێ هەنگێ ئەمە هەشتا سەرتای هەگا بە بەڵام ژنی کورد ئاگادار بووتەوە و ژنی نووسەری کورد تێگەیشتووە

بە وشە و شەعر و هوماندا بەرەنگاری کەرامەتی مرووڤی خەیدا بە و پیاوی نووسەریش بەو هاستییە گەیشتووە کە ژن بەشکی گرینگ و گەورەی کەمەگایە و دەبە لە نووسیندا بە بیر و هزرکی قووەوە لە ئەندەشە ی ژندا بنووسە.
ژنی شاعیر لە دەقکانیدا هەوە دەدا لە مرەڤک بدوە پەویستی بەم هەموو زەنجیر و کەت و بەندەوە نییە تا کوو ژنکی فریشتەیی بە لە چاوی پیاواندا تا کوو ژنکی لە چاوی سیستەمی باوکسالاریدا ژنکی بەدەنگ بە ژنکی هومانnووس حەول دەدا ژنان لە بنمیچ و چوارچەوکان بهێنتە دەرەوە و بەشداری بکات لە هەموو بوارکانی کەمەگا ژنی نووسەر یا پیاوی نووسەر بە دوای کەمەگایکی یەکسانیخواز و دادپەروەردا دەبە قەمیان لە سووەاندا بەت.

سنە
سوهەیلا مەهەمی

چاوپەکەوتن لەگەڵ شاعیر سوهەیلا مەهەمی

سوهەیلا مەهەمی: بەمتمانەوە دەەم وەنە کەەکەی شیعرە

خاتوو سوهەیلا مەهەمی یەکەکە لە ژنە شاعیرەکانی کوردستانی رەژهەات، ئەستا لە سنە دەژی. کەمەڵ پرسیارمان ئاراستە کرد و ویستمان رازەکانی سەبارەت بە شیعر و شاعیرەتی بە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوە بدرکەنە. بە سوپاسەوە وەامی پرسیارەکانی دایەوە، لە رەی وەامەکانییەوە تەدەگەین باکگراوندکی رەشنبیریی باشی هەیە سەبارەت بە شیعر و دنیای ئەدەب بەگشتی، خەشحاین کە لەم پەنجەرەیەوە سوهەیلا مەهەمی بە خوەنەران و ئەدەبدەستان ئاشنا بکەین. ئەوەش بە ئەرکی سەرشانی خەمان دەزانین ئەم پەنجەرەیە بە کراوەیی بهێنەوە بە تایبەتی بە ئەو ئەدیبە گەنجانەی پەنجەرەیەکی روانینیان نییە و دەیانەوە لەرەوە بەسەر خوەنەراندا بەوانن و رازەکانی ئەزموونی خەیان و دنیای ئەدەبیان بە ئاشکرا بکەن.

ئەدەب و هونەر

***بەر لەهەر شتێك دەمەوێ وەكو دەڵێن ئیعتراف بكەیت و كورتەیەكی ژیانی خۆت باس بكەی، ئامادەی؟**

-من سوهەیلا مەهەمی لە شاری سنەی رۆژهەڵاتی كوردستان لە بنەماڵەیەكی ئەدەبدۆست لە دایكبووم، واتە باوكم شاعیرە و هەر لە كاتی منداڵییمەوە بە وشەی جوان و دەقی جوان ئاشنابووم، دەبێ بڵێم هەر لە منداڵییەوە گوێچكەم بە تێكستی ئەدەبی ئاودراوە بە تایبەت ئەو ساتانەی باوكم شیعری مامۆستایانی گەورەی كوردی دەخوێندەوە دەبووە هۆی خەیاڵاتی جوان لە مێشكمدا. بەرەبەرە قۆناغەكانی خوێندنم تەواو كرد كە بەهۆی ئەوەی زمانی زاڵ، زمانی فارسی بوو لە ناوەندەكانی خوێندندا منیش شیعرەكانم بە زمانی فارسی بوو، بەڵام هەر لە خەوتی خۆمدا بوو كە هێندێ جار بە مامۆستایانی ئەدەبیات پێشانم دەدا و هیچكات هەوڵی بڵاوكردنەوەیانم نەدەدا لەسەر كێش و سەروا و ئەوان باسمان دەكرد، بەڵام ماوەیەكی زۆر لە ئەدەب بە هۆی هێندی كێشەی ژیان دواكەوتم .. ئەوەی بە هونەر و ئەدەبیات ئاشنا بێت دەزانێ ئەوانەی دەست بێ قەڵەم دەبەن ئەستەمە دەستبەرداری ئەو رێگایە بن بە هەوێ و تێكۆشانی خۆم دەستم كرد بە فێربوونی زمانی كوردی و دەستم كرد بە نووسینی شیعر بە كوردی واتە بەزمانی دایك لە كێ و كێبوونەوە ئەدەبییەكاندا بەشداریم كردووە و زۆربەی شیعرەكانم لە گۆڤارەكانی رۆژهەڵات و هێندێ رۆژنامەی باشووریش بڵاوبووتەوە وەكو ئەزموونی ئەوانم هەیە ئێستایش لە بواری كەمەناسی لە زانكۆدا دەخوێنم و كەمەڵە شیعرێكم بەم زووانە لە چاپ دەدرێت.

***بەدەر لە پێناسە باوەكانی شیعر بەای خۆت چۆن پێناسەی شیعر دەكەی؟ یان شیعر بەلای تۆوە چییە و چی دەگەیەنێ؟**

-بە بۆای من شیعر واتە زمان، بەهۆی زمانێكی فانتازیایی كە مرۆڤ چێژ لە جوانییەكانی وەردەگرێ، شیعر گوزارشتە لە ئازار و جوانییەكانی ژیان بە زمانێكی شیعری كە هێندێ كەس تێكەێ بە مێسیقای زمانی دەكەن كە جیاوازە لە دەقی ساكار. گۆینی ئەو وێنانەی كە دەستیان لە ئازاریی مرۆڤدا زەق كردووتەوە و ئەو جوانیانەی پێویستی ژیانە بێ دۆخێكی فانتازیایی كە لە تێكستدا بەرهەم دێت. بە واتای وشە، شیعر واتە زانست و ئاوەزی شاعیر كە ژیانەوەیە لە جیهانێكی جیاواز و توخمێكە چەشنی گۆینی ئەو

وێنانەی کە بە شێوەیەکی دیکە دەردەکەون. لە مۆژە شیعر لە بەرامبەری نەسردا دانراوە کە هەڵەیەکی گەورەیە شیعر خۆی لەگەڵ هیچ شتێکدا دانانرێت شیعر شتێکە کە دەتوانێ لە هەموو شوێنەکانی ژیان و جیهان بیبینی واتە لە بیرکاریدا لە زانستدا، لێ پەیکەرتاشیدا، لێ نەقاشییدا و ...تاد واتە شیعر نیگایەکی جیاواز لە هەموو هونەرەکانی دیکەدا شێوەی بینینی مرۆڤەکان کە بە ئەستەم دەتوانی شێوە نیگایەکی جوان ببینی ئەوە شیعرە ئەبەت ئەمە ناتوانین راڤەیەکی گشتی لە شیعر بکەین چۆن شیعر خۆی هەموو کات لە تازەگەرییدایە و بەپێی رۆژ و هەنووکە خۆی شرۆڤە دەکات بە پێی نیگای شتەکان نیگای ئەو دەگۆڕێت واتە لە قۆناغە جیاوازەکانی مۆژوودا کارکردێکی جیاوازی هەبووە وەکو ئەوەی ئەرستۆ فەیلەسووفی مەزن باسی دەکات کە» کاری شاعیر ئەوە نییە باسی رووداوەکانی وەکو خۆیان بکات بەڵکو دەبێ بە ئەو شێوازە کە دەبووا رووبدا دەبێ بگوازێتەوە کە واتە شیعر، شعورە و زانستە بە جیهانێك کە ئەمەی لەخۆی گرتووە مەبەستم ئەوەیە ئەمە ناتوانین لە بازنەیەکدا شرۆڤەی گشتی لەسەر واتای هەر هونەرێك بکەین ئەو شرۆڤەیە حوکمی کۆتایی ئەو هونەرەیە، شیعر هەموو ئازارەکان و جوانییەکانی ژیان لەبەر دەگرێ و هەر رۆژ گۆڕانکاری دەکات لە بەژبوونەوەی خۆی، هەروەها کە قەبانی دەڵێت: شیعرێك کە گۆڕانکاری لە ناخی مرۆڤ و جیهاندا نەکات شتێکی بێهوودەیە، هەروەها دەڵێت: پەیوەندی شاعیر و خەڵك پەیوەندییەکی مەودایی روخساری و ئاوێنەیی دایە.

زمان سەرەکیترین دەوری شیعر دەگێڕێت کە بەهۆی زمانەکەیەوە چۆڵ لە پێکهاتە جوانەکانی وەردەگرین بەرهەمهێنانی زمانی شیعر گرنگترین ئەرکی شاعیرە و شاعیر لە زمانی دواندنی کەسانی دیکەدایە کە زمانێکی جیاواز دەخۆڤێنێ و لە پەیوەندی نێوان وشەکاندا مانای تازە دێنێتە ئاراوە کە ناخ دەهەژێنێ، لەوەدایە کە هەر شاعیرە زمانی تایبەت بە خۆی دەبێت. هەر وەکو پۆل رامبر دەڵێت: «لە شیعردا وشەکان هەوڵ دەدەن بۆ ئافراندنی لە دایکبوونی خۆیان.» تەنیا لە هونەری شیعر دایە وشەکان دەچنە نێو یەکەوە بۆ بەرزکردنەوەی مانای یەکدی. زمانی شیعری پێکهاتەیەکە لە فۆرم و نیشانەکانی دیکەی ئەو پێکهاتە کە بەردەنگ مەجبوور دەکات بەدوای دێزینەوەدا بۆ، ئەوە نییە کە ناوەرێك
شیبکەیتەوە و چونکە خۆی لە خۆیدا شیعر نامێنێت واتە بە شیکردنەوەی ناوەڕێك شیعر دەکوژین جوانی شیعر لە شێواز و فۆرم و زمان و دەنگ و تاد پێکهاتووە. شیعر ئوسلوبێکی عەقڵانی دەگوازێتەوە بۆ ئوسلوبێکی گۆ و تین و هەست و سۆز. گواستنەوەی

توخمێکی زمان بێ توخمێکی دیکەی زمان.

*دیارە شیعرنووسین یەکێکە لە هونەرە قورسەکان بە چ وزە و توانایەکەوە بۆیارت داوە خۆت لەو بوارە بدەی؟
-تاکە شتێك منی بە شیعرەوە بەستووتەوە یەك وشەیە «عەشق». ئەوەی کە من لە ئازارەکانی ژیان دوور دەخاتەوە، دوور خستنەوە وەك دۆزینەوە نەك فەرامۆشی، تاکە رێگایەکە لەو پێناسەی خۆم و هەروەها ئەو کەسپ و تەگەرانە دەکەم کە ئاوێنەی ژیانی بوومەلێ کردووە بەگشتی شیعر بۆ من پەنجەرەیەکە یان دڕچەیەکە بتوانم دەرباز بم لە تەنگەژەکانی ژیان، کە چۆن بژیم و جیهانبینیەکە هەنگاوەکانم بەچۆتر هەڵگرم بەرەو خود دۆزینەوە، دۆزینەوەی ئەم رێگایە دیسان ئاسان نییە چۆن لەو لە بەرزەخەکان دەدوێ، بەڵام هاوارێکە بەسەر بێدەنگییدا و بێدەنگییکە بە واتای دەنگ هەبێن.

***تۆ لەو باوەڕەدای وێنەی شیعری گرنگترین پێکهاتەی شیعرە و لە کاتی وەرگێڕانیدا ئەگەر ئاواز و ریتمەکەشی بوات وێنەکەی دەمێنێتەوە؟**

-هەر لە سەرەتاکانی کەوناراکانی ژیان مرۆڤ بە وێنە دەستی بە نووسین کردووە تاکو ئێستای سەردەم و لە رێگای نەخشاندنی ئەو وێنانەوە لەسەر دیواری ئەشکەوتەکان مەبەستی خۆی رادەگەیاند، سەرەتای خوێندنی شیعر باکگراوندێك دەسپێدەکات کە خوێنەر بۆ خۆی رابکێشێ وەکو شیعری جوان و بەهێز ئەم باکگراوندە وا لە خوێنەر دەکات وێنەیەك بگوازرێتەوە بۆ چاو و مێشك و خەیاڵییدا ئەمە لە شیعری کوردییدا دەتوانیین بڵین وێنە و وێناندنمان هەیە بەردەنگ لە خوێندنەوەی وێنەی شیعری وێناندنێکی تایبەتی بۆ خۆی هەیە واتە وێناندن ئافراندنی وێنەیە لە چاوی خوێنەردا لێرەدا خەاڵکردنەوە سەرەکیترین کەرەستەی وێنەیە یا خەیاڵکردنەوە داینامۆی وێنەیە. وێنە جگە لەوەی زمانی دەقی شیعر لە دەقی ساکار جیاواز دەکات وەکو مۆسیقای شیعر پانتایی زمان بۆ هێژاندنی عاتیفە بەرچاو دەکات. وێنە خەیاڵییەکانی جیهانی شاعیر لە شیعردا دەیخوێنێ لە بەراوردی جیهانی واقیعدا کە خوومان گرتووە جیاوازی زۆرە و هەر ئەم جیهانی نوێ و سەیرەی شیعر دەبێتە هۆی ئەوەی ئەمە وردتر بە دەقدا بروانین. شاعیر بەس «دالەکانی» خۆی لە پێش چاوی خوێنەر رادەخات و دۆزینەوە و پەرژیانی بە خوێنەر دەسپێرێت.

بۆ ئەوەی خوێنەر بە باشی لە هەستی نووسەر تێبگات وێنەسازی یەکێکە لە گرنگترین بەشی دەق، دەسپێکی شیعر بەوێنەوە دەسپێدەکات و دەقی

شیعر لە پکهاتەی لە وێنە جڕواجڕەکاندا دروست دەبێت لڕەدا بەمتمانەوە دەڵم وێنە کڵەکەی شیعرە، وێنە هەموو خەیاڵکردنەوە لەخێ دەگڕ و دەقی جوان هەگری وێنەیە. ئەوە دڵەکانن کە هەگری وێنەن و لەگەڕ خێیاندا خەڵ پەلکێش دەکەن، ئێمە شاعیری گەورە شڕکێ بکەسمان هەیە کە شیعرەکانی تژییە لە وێنەی جوان، بەڵام ئەوەی کە بێ وەرگڕانی دەقك جوانییەکان و پکهاتەی شیعر دەتوانین بپارێزین ئەوە کارکی ئەستەمە و بێ هێندێ لە پکهاتەکان ناکڕ، وێنە لە هەر حاڵدا دەمێنێ بەڵام ئەو دەقی ئاهەنگین و دەنگ و ئەوانەی تایبەتە بە زمانە سەرەکییەکە لە وەرگڕاندا دەمرێت و هێندێ زڕی لە جوانییەکانی ئەو دەقە لە دەست دەچێ. وەرگڕان لە خێیدا لە دەقە سەرەکییەکە دوور دەکەوێتەوە هیچکات وەکو دەقی سەرەکی نانووسرێتەوە و لە شیعردا زڕ خەسارە ئەگەر شیعرێ وەربگڕدرێت ئەوە چەندەها شتی پکهاتەی لە دەست دەدا و خەسارکی گەورە دەبینێ ئەو دەقە هەرچەند وەرگڕانە لڵهاتووەکانیش نەیانهەوێ بە دەق خەسار بگەیەنن بەڵام هەر لە روانگەی ئاهەنگ و دەنگەوە خەسار دەبێنێ شیعر لەناو دەقەکاندا سەربزیوە و خێی بە دەستەوە نادات لە وەرگڕاندا ئەو زمانەی کە نابێتە زمانکی دیکە و لە جیهانکی فرە ڕەهەند دەسپێدەکات و ئامانجی زمانی لە پشتەوەیە و سرك و بزەوە خێی بە دەستەوە نادات لە وەرگڕاندا. گەورە شاعیری ئڕانی شاملو دەڵێت: «وەرگڕانی شیعر وەکو ئەوەیە بوڵبوڵك سەر ببڕیت بێ خواردنی گۆشتەکەی، بەڵام بوڵبوڵ بێ چریکاندن سوودی لێ وەردەگرین.» لەهەر حاڵدا وەرگڕانی شیعر خەسارکی گەورەیە لە ڕەهەندکی دیکە کە ئەو زمانی وەرگڕاوەکە چێن پێناسەی زمانە سەرەکییەکە دەکات کاتك لەو زمانەدا نەژیاوە لە شیعردا کەمەڵك توخم یەکدەگرن کە وەرگڕ ناتوانێت ئەوانە لە تەرجەمەکەیدا بهێنت و ئەمە گەورەترین خەسار لە شیعر لە زمانە سەرەکییەکەی.

سوهەیلا مەهەمی: نهێنی هونەر لەوەدایە هونەرمەند ناتوانێ هەموو کەس لە خێی رازی بکات

کردووە و دەتوانی بە شێوەیەکی سەرنجڕاکێش شیعری خێت بخوێنیتەوە؟

-لەڕاستییدا کاتك دەقك دەنووسم کات هەیە چەندین جار وشەکان دەگڕم و تا ئەم کاتە بە وەسواسەوە دەقەکانم چەندین جار دەستکاری کردووە وەکو گڕانکاری لە وشەیەکدا و دڵکدا، پداچوونەوە بێ شیعرەکانم دەکەم و کاتی بێ دادەنێم و فایلی سەوتی لێ بەرهەم دێنم و خێم گوێ لە خێم دەگرم و دیسان بیار دەدەم چەند جارکی دیکەیش

به شۆازگەلێکی جۆراجۆر بیخوێنمەوە و تا شۆازێکم بە دڵ دەبێت. چۆن ئەوە شیعرە بۆیار دەدا چۆن بیخوێنیتەوە و ریتمی بۆ بە دەنگ هەبێنی کە پێویست دەکات شاعیر کاتی خوێندنەوەی شیعرەکەی لە دەنگ و ریتم و جووڵانەوەی هێندێ لە ئەندامگەلی وەکو دەست و سەری لە شیعرەکەیدا بەشدار بکات. شۆازی خوێندنەوەی شیعر لەسەر خوێنەر خاڵێکی کاریگەرە لەسەر شیعرییەتی دەق، کاریگەری راستەوخۆی هەیە لەسەر بەردەنگ خوێندنەوەی شیعر دووبارە بوونەوەی شیعرە، چونکە خوێندنەوەی شیعر بەس خوێندنی خەت بە خەتی دەق نییە ئەگەر جوان ئەدا بکرێ، کاریگەری لەسەر خوێنەر دەبێ و چۆژی لێ دەبات ئەگەر جوان ئەدا نەکرێ بەردەنگ نەفرەتی لێدەکات. لە ڕێگای خوێندنەوەی شیعرەکەوە هێندێ جار دەتوانی کەم و کووڕییەکانیشی بسڕیتەوە. کە واتە نووسین و ئەداکردنی شیعر پێکەوە پێگەی شیعر بەرز یا نزم دەکاتەوە. هەر لەمڕۆە نووسەران و کەسە ئایینییەکان لە ڕێگای وتنەوەوە بەدەنگی خۆش بووە، پەیامی خۆیان ڕاگواستۆتەوە نێو خەڵک. باش ئەداکردنی شیعر چەند خاڵی گرنکی هەیە، یەکەم پێکهاتنی پەیوەندی بەینی شاعیر و خوێنەر و دووهەمین خاڵی کاریگەر بوون و سەهەم گواستنەوەی مانایە، چوارەمیش لە چۆژ وەرگرتندایە.

***هەندێك باوەڕیان وایە کە دەبێ دڵەکانی شیعر بیرکەیەك بەیەکیانەوە ببەستێ و مانایەك ببەخشن، هەندێك دژی ئەمەن و گوێ بەو مەرجە نادەن، تۆ لەگەڵ کامیانی و بۆچی؟**

-مەبەست لە فۆرمی شیعر شۆازی داشتن و هەموو پێکهاتەکانی شیعرییەتە و شیعر بە واتایەکی گشتی نە لەبازنەی ڕاڤەدا دەگونجێت نە لەفۆرمدا بەدرێژایی مێژووی دەق، شاعیران و خوێنەرانیش فۆرمەکانی جیاوازی دەقیان بە ڕەسمی قبووڵ کردووە. لە شیعری هاوچەرخدا فۆرمی شیعری سپی بەشۆازی ستوونی بێت. شۆازی شیعر ئەوەیەکە هەر لە سەرەتاوە تاوەکو کۆتایی یەکدەستی و یەکبوونەوەیەکی فیکری تێدایە لە جووڵەی بەردەوامی فیکری شاعیردا پێکەوە پەیوەندیان دەبێ، بەڵام لە تیۆرییەکانی شیعری هاوچەرخدا هەر شوێن پەنجەکانی خۆی دیاریدەکات شیعر لە شۆازی ڕیوایەت و بەرداشت و حوکمی کۆتایی خۆی دەرباز دەکات شۆازی ستوونی لە شیعری هاوچەرخدا لە ڕوانگەی داشتن و وێنەوە، پرژانێکی تێدایە و شیعر لە بازنەی ئەندێشەدا بە یەکبوون دەگات. شۆازی ستوونی لە شیعری هاوچەرخدا ئافراندنی چەند وێنە دەکات خەیاڵی شاعیر لە فەزا و شۆازی وشەکان پێشکەش دەکات.

شیعری هاوچەرخ خۆی دەرباز کردووە لە کۆمەڵە چوارچێوە کە بەربەستن و دەستی قەڵەم کۆتا دەکەن لەوەی بە ئازادی ئافراندنی وێنەکانی خەیاڵ بکات. سەرەکیترین لایەنی جوانیناسی شیعری هاوچەرخ لە هەبوونی زۆرینەی ئیلهام و ئەو ئاڵوگۆڕانەی هەڵچنراوەی شیعردایە لایەنی زاڵی شیعری لەبەر گرتووە بەڵام لە هێندێك شیعریشدا ئیلهامێکی جوانی تێدا نییە. شیعری هاوچەرخ دوو ڕەهەندی هەیە یەکەم ڕەهەندی مۆژووی شیعرێکە لەگەڵ شیعری شاعیرانی کۆندا جیاوازی هەیە و ڕەهەندی دووهەم ڕەهەندێکی جیاوازە شیعرێکە نابێ لە شیعری شاعیرانی هاوکاتی خۆیاندا لێکچوونەوەی هەبێت چۆنییەتی ئەم جیاوازبوونە وایە کە بایەخ دەدا بە شیعر. لە شیعری ئەمڕۆدا چەند دەنگێ زۆرە و لە هەر نووسراوەیەکدا بەشێك دال و مەدلوولێك دەقەکان پێکدێنن بەڵام لە شیعری هاوچەرخدا خۆی نابەستێتەوە بە ماناوە هەرچەندە پێکهاتەی شیعری هاوچەرخ دوور لە مانا نییە بەڵام مانا بە دوادا دەخات و ئەمە دەبینین دڵەکان ڕەنگە پێکەوە نەبەسترێنەوە، شیعری هاوچەرخ خۆی نابەستێتەوە بە مانایەك یان شرۆڤەیەکی تایبەت و هەر ئەوە خۆی بێ من زۆر وروژێنەرە و چێژ بەخش.

***لە شیعردا زمان تێکدەشکێنرێ و جوانییەکی نوێی لێ دروست دەکرێ لای تۆش هەمان ڕێسا هەیە؟**

-دژەباو بیرکردنەوەی نووسەر دەبێتە هۆی ئەوە بە ئاسانی نەتوانێت کەسانێکی دیکە وا قبووڵی ئەوەی ناکەن ڕازی بکەیت تاکو وەکو ئەو بیر بکەنەوە، بەڵام نابێ هەوڵی ئەوە بدات خەڵك وەکو ئەو بیر بکەنەوە ڕازیکردنی هەموو کەس دەبێتە نهێنی دڵاندن، نهێنی هونەر لەوەدایە هونەرمەند ناتوانێ هەموو کەس لە خۆی ڕازی بکات. مانیفێستی شیعری هاوچەرخ لە ڕۆژبوونەوەدایە و تازەگەری لە ناخیدایە تێکشکاندنی زمان وەکو کلتووری باو ێاستە نەك وەکو تێکشکاندنی ڕێزمان بەڵام شکڵش زمانی لە شیعری هاوچەرخدا زۆر باوە وەکو شکڵش دژی «نەحو» و کێش و سەروا و بەرهەمهێنانی زۆرینەی وێنە و ... شاعیری هاوچەرخی ئێرانی ڕەزا بەراهەنی دەڵێت : «زمان بێ ئەوەی ببێتە زمان دەبێ بەردەوام دانانی خۆی لە مەترسی بێ واتا بوونەدا بێ، تاکو دانانی بەشگەلێی نوێی زمانیدا لە دوور دەستەکاندا، بە درەنگ بە دەستەوەدانی فامکردنی ئەو شیعرە چێژ هێنەرتر بێ زمان دەبێ بە مردنی زمان و مردنی شادی هێنەری زماندا ئاگادار ببێتەوە». شیعر بەردەوام لە گڵانکاری یاسا کێنەکاندایە هەر بەو هۆیەوە بەردەوام لە گەڵ دیکتاتۆریەت و دەسەڵاتدا بە شەڕ

دێت. لەو بۆایەدام هەر شتێك لە کۆمەڵگادا و دەسەڵاتدا ببێتە عادەت و کرداری کلتووری، بەرەبەرە لە چەمکی چەقبەستویی و کرداری کلتووری زۆرداری دادەنرێت. بەڵام شیعر بە پاککردنەوەی عادەت و ملهوڕی کلتووری دەردەکەوێت.

***قەت ئەوە رووبداوە گۆڕگرتن لە شیعری خۆت بتخاتە گریان؟**

-بەڵاستی هەندێك کات رووبداوە دڵتەنگ یا شیعرێك بمخاتە گریان و کاریگەری لەسەر رۆح و هەستمدا بێ بیرهێنانەوەی یادەوەرییەکی ئەو کاتی نووسینی ئەو شیعرە و ریزکردنی وشەگەلێك پەنجە بۆ داگیرکردنی هەستم دەهێنن بۆگومان شیعری کوردی مێژوویەکی درێژی لە پشتەوەیە بەتایبەت کە مێژووی کورد تەژییە لە تراژیدیا بە هۆی نیشتمانێکی داگیرکراو و ژنیش لەم ناوچەیەدا رووبەڕووی زۆر نەهامەتی و نەریتی داسەپاو و چەوساوەیی دەبێتەوە ئەوانە رەنگدانەوەیان زۆرە لە شیعرەکانمدا هیچکات شەڕە نەخوازراوەکان سێبەریان وەدەرنانێن لەم ناوچەیەدا نەیانهێشتووە شیعریش رووی خۆشی ژیان ببینێ و ئاوێکیش بۆ دڵداری و بووژانەوە لە جوانییەکانی ژیاندا بداتەوە.

چاودێریکردنی خود، لێڵای ژنانی نوسەر … سوهێلا_مەهمی

خود سانسۆرکردن تایبەتمەندی و میراتگری مرۆڤ و کۆمەڵگایەکی دەستڕۆردێیی دەسەڵاتکە کەسانێکە ساڵ بەساڵ لە بازنەی دیکتاتۆرییەتدا هەڵسووڕاون، کە خۆ سانسەرکردن لەم کۆمەڵگایەدا بەتۆ باو. ئەمە لەڕادا لە باسی ئەدەبیاتدا بڕبڕاوی بەم باسە گرینگە دەدەین ژن لە کۆمەڵگای پیاوسالاردا هەموو کات پێوەرکانی بەباڵای پیاو دەپێوە بڕدەوام لەژێر ڕکیفی پیاواندا خۆی سانسەر کردووە بەدڵنیاییەوە ئەم سەرزەنیە لەناخیدا جێگیردەبێ و خود سانسەری دەستپێدەکات سینەوەی خۆی و سینەوەی کەسانکی دیکە دەست پێدەکات. ژن لە وڵنای چەکک ئەم سانسەرە بکار دەهێنێ بۆ خود بەهێزی پێیشان بدات لەچاوی پیاودا و هەر ئەو بۆ نموونە ئارامییە دەروونییە دەبێتە هۆی بەپڕاوێز دانانی و لەفەین بڕەو خوێنکانی

بەجێدەمێنێتەوە لەپڕاوڕزدا و لەبازنەی پیاودا دەمێنێتەوە و ئیدیعاتی ئەم ژنانە زایەڵەی ئەم بیرکۆیانەیە.

لەکولتوور و نەریتی کۆمەڵگای ئەمەدا خەریکبوون بەجێستە و لێش بەچاوی سووک سەیری دەکەن و باو نییە و هەموکات ڕەخنە و جێستیان لەبەرانبەری یەکدا داناوە کە لەجێبەجێکردنی باسی ڕەحمی ئاسان بووە و بواری لێش کارەکی ئاستەم هاتووتە بەرچاو ئێستا تا ئادیەک باس لەعەشق ئاسان بووە لە نێو ئیدیعاتدا بەڵام پێشتر دەربڕینی عەشقی ژنێک بە ڕەگەزی بەرانبەری کارەکی شەیتانی و تاوان بووە بۆیە کۆمەڵگای پیاوسالار کارەک دەکات کچان و ژنان لە پەسیوەکان و ژوورەکانی ماڵدا پاوان دەکات و لەپەروەردەکردن بەبەش دەبن و ژن بەس لە بازنەی جنسییەت و سیکس و خۆ ئازاندنەوە و میکاپ و خشڵ و ئەوانەدا دەمێنێتەوە، کەوکوو کەرستەیەک بۆ ئابووواردنی پیاودا دەرکەوت و ژنێک کەبەدوای ئارەزووەکان و خۆنەکانییدا بکەوێت وەکوو کەسێکی ناباو و جیاواز دەروانن بۆودا لەدەڤ کەنەکاندا ئەمە دەبینین لە ژن وەکوو کەسێک کە پاکیزەیە و نابێت هیچ هەڵەیەک بکات و نابێت گوێ بە ئارەزووەکانی بدات چۆن فریوی شەیتان دەخوات دراوە.

سمبولی سەبووری و پاکی و لەبووردەیی پیشاندراون و ژنبوونیان لەپاکی و بەدەنگ بوونیاندا پێناسە دەکرێ و ژنبوونیان ئەوەیە کەکۆمەڵگا قبووڵی دەکات و پێناسەی بۆ کردووە. ئەمانە ژنانەکن بە دەستەبات کەچارەنووسی خۆیان قبووڵ کردووە. ئەمە لەلاشەمان چاوپۆشیمان کردووە و بەشێوەیەکی سووک فەربووین باسی نەکەین، ژن لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی سەردەمدا لە ڕواڵەتدا ئەزمونی عەقڵانییەت و مەدینیتە دەکات، بەڵام ئەو بەهای ئەوانەی باسمان کرد هێشتا بۆ ئاسانی نەیتوانیوە لەپێستی خود سانسەری بەتەواوەتدا و خۆی پێناسە بکات. لەڕواڵەتدا ژنی مودێرن شەرم ناکات خۆی بنوێنێ بەڵام ژنی نووسەر لەبازنەی ئیدیعاتدا هێشتا ئەو بوێرییەی نییە و خۆی لەپشت کۆمەڵێ وشەی کنەپارێز حەشار داوە ئەو نەیتوانیوە لە ژنبوونی لەسەرکوتکردنی غەرایزی لەژیانی هاوبەشییدا بنووسێ و بدوێ هێشتا خەریکە خۆی سانسەر دەکات. زۆر بەرچاوە ئەم ژنە هێشتا لەژێر سێبەرەی پیاودا هەناگاو هەڵدێنێ.

وا دەبینین ژن لەدەڤکانییدا خۆی نییە و خۆی دەستەوتەوە. زۆر نەزانانەیە لەوە کەباسی جێستەی ژن دەکرێ بەس بیر لەچەژ بردنی کەشەی سێکس بکەینەوە. زۆربەی جیابوونەوە و تەکچوونی ژیانی هاوبەشی ژن و پیاو دەگەڕێتەوە بۆ تێنەگەیشتن لە لێش و جێستەی

بەرانبەرکەیاندا. بە زەربەی پیاوانی ئەم دەقی ئیروتیک لەلایەن ژنانەدا کە دەنووسرێتەوە وایدەبینن کە ئەو ژنە بە ڕووشتیە ڕووناکبیرانەیە تەنانەت لە شانەکانی شکسپییر لە وشەی " سرشت" بە دایکی مرۆڤی بەکار هێناوە و لەوشەی " عەقڵ" بو پێناسەی باوکی مرۆڤ. تائادەیەک هەموو قارەمانە ژنەکانی نو ئەدەبیات بە سرشت وەناکراون ئەم ڕێگەزە پشتر ناپاک بووە و دوایی دەتوانن بە دوای شتێکی سەرتر بکەون. لەکتێبە ئایینییەکاندا زۆرێخا ژنەکە ناتوانێت ڕێگری لەخود بکات و ژنەکی مەکربازە!.

مێژووی ئەم مێژوویەکی پیاوانەیە ئەم هەموو کات لەژێر کیفی پیاوسالاردا بووین، یاسای پیاوانە و دامودەزگای بەهاداری پیاوانەمان بووە. لەوەڵامدا ئەم بەرەو پێش دەڕین و خوێندن و ئیش و چالاکی کەمایەتی و مافی دەنگ و ...تاد، بەڵام هەمووی ئەوانە لە ژێر سێبەری پیاودا ڕێدەگرێت و بەردەوام بەرهەمهێنانەوە دەکات. (ژولیا کریستوا) فەیلەسووف و ڕەخنەگری ئەدەبی دەڵێت: "خواستی ژنان بە خۆ تاریفکردن لەهەگرایەتی خۆڤکردنی هونەر و بە تایبەت خوڤاندنی ئەدەبیاتدایە". ئەمە بەو واتایە نییە، ئەدەبیات لەبەرەنگاربوونەوەی نەریتەکانی کەمەگا هەندجار هوشیارانە پەردە لەسەر نهێنییەکان لادەبات و نەوتراوەکان و بەدەنگیەکان لەڕێگای ئەدەبیاتەوە دەوترێ ؟ پرسەی ئەدەبیات دەتوانێ هەموو ئەو خاڵە گرینگانە کەسەرپشیان بەسەرەو داناوە بوترێتەوە.

خاڵەکی گرینگ لەجیهانی ئەدەبیاتدا ئەوەیە ژنی ڕەخنەگرمان لەئەدەبیاتدا بەدەگمەن دەستدەکەوێت و ئەم هەکارەکەی دەگەڕێتەوە سەر ئەو باسانە کەکردمان و ئێگەر چی لەم سەردمدا خاتی ئەدەبی دەکرێ و وتنەوەی کەشکانی ژنان بەرچاوە، بەڵام ئەمیش هەر لەبازنەی بەرتەسکەکدا ماوەتەوە گەپانی ئەدەبیات، تریبوونی وتنەوەیە ئەو شونەیە کەژن دەتوانێ لەلووتکەکانی فەین باسبکات و دەنگ هەبێت، بەڵام بەخەستی تووشی ئاستی نزمی کولتووری و ئابووری پەروەردەیی دەبێتەوە، چون سیستم و کەمەگای ئەمە پیاوسالارێ و تواناکانی ژنی بەرتەسک و سنووردار کردووە. بەهەرحاڵ ژنی سەردەم هەوڵی ئەوە دەدا جیهانەکی ژنانە بخەقنێ کەپێناسەی خۆی بکات زمان و هونەری ژنانە هەر وەها کە (ویرجینیا وولف) دەڵێت " ماڵێک بە خۆی بەرهەم بێنێ"، بەڵام بەربەست و کەشکانی ئایین و کولتوور و کەمەگا بەردەوام لەدیوارەکی زەر بەرز بووە تا ڕێگری لەیاخی بوونی ئەدەبیاتی ژنان بکات. دەقی ژنانە بەرهەم دێت بەڵام

بۆ کار ناهێنرێت. ئەبەت ئەدەبیاتی سەردەم لەسەر ڕووتی حاشالێکرن بونیات نراوە کە بۆ پەستەدەن و یا ئەدەبیاتی زمان و ئەدەبیاتی جیاواز و دەتوانیین بیبینین.

ڕوانگەیەکی دیکە لەبارەی چواردا ئاوێنە شتێک بەناوی ئەدەبیاتی ژنانە و پیاوانەمان نییە لەم ڕوانگەیەدا ژن و پیاو وەکوو دوو چاودێر سەیری یەکدی دەکەن. بەهەر حاڵ گۆشەی ئەدەبیاتی ژنان لەڕۆژهەڵاتی ناویندا و بە تایبەت کوردستان ڕۆژ بەڕۆژ لە گۆشدایە و هاوتەریبی جیهانی مەدیەنیتە ڕەدکات و ئەدەبیات چێشنکی زاو زێیە و خەڵقنەرە و تانانەت شەخوازترین دیکتاتەرکان لەژنێک لەدایک دەبن ، ژنانی نووسەر لەم سەردەمدا هاوڕێی خەیان داوە ژنکی هزرمەند و بیرمەند بتایبەتمەندییەکانی خەیان پەناسە بکەن لەبەرانبەری دەسەاتکی بەهێزی پیاوانەدا بەردەوام لەخەباتن.

سنه
سوەیلا_مەهەمی
•

دیدار لەگەڵ سوهەیلا مەهەمی خانمە شاعیری کوردی سنەیی

ئامادەکردنی: جەلال هەرێنی

سوهەیلا خانمکە خاوەن وشەی جوان،هەستکی ئەدەبی و خوێنەرکی جدی، خامەی قەڵەمەکەی پڕە لەهحنراوەی جوان،ئەو لەدەقەکاندا دەمانباتە نێو خەیاڵە پڕ لەڕەگاکانی خۆی ئەگەر شارەزا نەبیت< هەنگە لەیەکێك لەڕەگاکان ون بیت.
خانمێك خۆشەویستی لەگەڵ دەق و قەڵەم و وشە دەکات و شەوانەش ئاوێزانی خەیاڵەکانی دەبەت بۆ ئەوەی هەنراوەیەکی تر لەدایک بێت.
سوهەیلا مەهەمی خانمە شاعیری کوردی سنەیی..

جەلال هەرێنی: چۆن ووشە بکاردەهێنیت لەهەنراوەدا، واتە گرنگی

ووشە لە رستەدا چیە؟

وەڵام/ هەر بەو شێوە کە وشەکانی جیاواز لە شیعری نوێدا بەپێنی هاتنەوە لە نێو دەقدا پیان درا لە زەرینەی شێوازەکانی هاوچەرخی سونەتی و کلاسیکیشدا نوێگەرای کرا و هەر بەم شێوازە نوێگەرای لێوەش کرا. لەم چەشنە نووسینەدا هیچ وشەیەک لە خۆیدا شاعیرانە نییە و هەر وشە و پێکهاتەی تەرکیبات بە گشتی انکاری لە خۆیدا دانرە لە شیعردا و بەگەزی شاعیرانەیەک لە خۆی بنوێنن.

ئەم وشەکانە لە چەشنی شێوازار و ناوچەیی دەکرێتە بەر تاکوو دەستەواژەی ئەدەبی و چەمک و ئیدیومیشی دەتوانین ئاماژە بکەین. زەربەی شاعیرانی سەردەم لە هەڵبژاردنی وشە و دەستەواژە لە شاعیرانی کۆن خۆیان جیاواز کردووە واتە وشەگەلێک ئێستا لە نێو کەمەگا و جیهانی سەردەمدا بە کار دەچێ لە سەردەمی کۆن هەر نەبووە و ئێستا شیعری هاوچەرخ ئاوەی دەوە بە پێ رەژبوونەوەی لە وشەی نێو کەڵک وەربگرێ بە تاکەشانی بەردەنگ بە خۆی. پێکهاتی زمانی لە راستییدا لە گەڵ فاکتەرەکانی دیکەی زماندا وەکوو پێوەندی وشەکان و ئاهەنگی نوتەکان و حەرفەکان و بە گشتی بارهێنانی من لە وشە و دەستەواژەکان و بارهێنانێک کە ئاوان لە شیعردا هەیانە و شێوازێک کە ئاوان لە قەڵەمدا تا سینگی لاپەڕە هەیانە و مەودای بەدی هاتنی وشە لە فیکری مندا و پێگەی لە هەستەدا زمانی شیعرن.

جەلال هەرێنی: تاچەند گرنگی بەخاڵ بەندی دەیت لە دارشتنی دەرکاندا، واتە گرنگی خاڵبەندی بە هەنراوە چیە؟

وەڵام/ پل والری ئەڵێت: شیعر بە سەما وێنا دەکات و نەسریش واتە دەقی ساکار بە پیاسەیەکی عادی، پیاسەی عادی شوێنکی دیاری کراوی هەیە بەڵام شیعر وەکوو سەما شوێنکی دیاری کراوی نییە و بگرە ئەگەر سەماەبەستکی دیاری کراو بێت کۆمەدیایە، واتە شیعر لە خۆیدا شوێنی مەبەستە نەک بە شوێنکی دیاریکراودا بڕوا.
لایەنگرانی شیعر بڕوایان هەیە کرداری شیعر لە هەڵوەشاندنی زماندایە لە نووسینەکانمدا واتە دەقی شیعر خاڵ بەندی شتێکە کە خۆی زمان کردوویەتی ئاوە نییە کە من بە نییەتی داڕژراو ئاو کارێ بکەم بەنگە دوای ئاوە شیعرەکەم نووسی هێندێک دەستکاری بکەم بەڵام شیعر لە خۆیدا زمان لە سەمایەکی شێتانەدا دەڕوا و بەنگە بوەستە و دیسان لە تاقیعەکی دیکەدا دەسپێبکاتەوە وبە شک پولینبەندی لە دەقی شیعریدا ناچێتە ریزی دژە باودا و چوار

چۆکان دژی شیعری هاوچەرخدان بەتام داشتنی شیعر ئاوایە کە زمانی شاعیر دیاری دەکات و لە داشتنەوەدایە کە کاتی خوێندنەوەی دەقیکی شیعری دەتوانین بە ناوی سوبژە ئاماژەبکەین. لایەنگرانی بەخنەی نوێ هاوچەرخدا پێکهاتەی شیعر وەکوو شێوازێک نازانن کە ناوەڕۆکیان تێ کردبێت. ئەوە دیاردەیەک ئەزانن لە گەڵ هوودانی هاتنی شیعر هوودەدا. هەر بەم بوونیادا لەکەینەوەی شیعر جیا لە ناوەڕۆک لەکەینەوەیەکی نابڕجێین. زمان پێکهاتەیەکە لە وشە و هێڵدو و هێستە و چنیەتی پێیوندی نێوان ئەواندایە بەڵێی بەرچاوی هەیە لە فورم و داشتنەوەدا.

جەلال هەڕەنی: کاریگەری هەنراوەی نیشتیمانی لەچیدایە؟

وەڵام/ لە چاخی کۆنارەکاندا کە کەمووندکان و هێز و تیرە پێکهاتن و هەر کام لەوانە بوون بە خاوەنی زمان و شوێنی خۆیان و بەردەوام کلتووری خۆیانیاندا بوو و وەکوو ئەمگناسی بو دایک کە فەری زمانی تایبەت دەبوون نیشتمانیش بە بە جێگا و شوێنکی پیرۆز هەروەها زمان تاک لە بە باوەڕی و دەردەهێنەت و دەبەتە خاوەنی هێزکی باوەڕ پێ کراو. واتە چەمکێکی پێناسەی کەسەکان نیشتمانە و بەتایبەتی نەتەوەی کورد بە درێژایی مێژوو خاوەنی نیشتمانێکی سەربەخۆ و یەکگرتوو دەبینن ، شیعر زمانی هەست و سۆز و نیشتمان بە وێنای دایک مێژووکی روونی هەیە لە دەقێ ئەدەبییەکان بە تایبەت شیعردا هەر بەم بوونەوەکاتێک هونراوەیەکی نیشتمانی خەڵنەوەی بە دەکرێ هەستی بەردەنگ داگیر دەکات

جەلال هەڕەنی: پێوایە تێ کاریگەری دەقی کڵاسیکت لەسەربەت،یان دەتوەت لەرەهەندی هەنراوەی سەردەم کار بکەیت؟

وەڵام/ شاعیری گەورە ئەرانی و بونیاتنەری شیعری نوێ لە ئەراندا دەڵێت" ئەدەبیات و وێژەیی ئەمە دەبە لە هەموو چەمکەکەوە بگەڕێت بابەتی نەو کیفایەت ناکات و پەرپەدان بە ناوەوکیش بە شێوەی نوێ تەواو نییە، ئەگەریش کەش و سەروا بگەڕین و دەڵێ و هێستە کورت و درێژ بکردرێ ئەمانە شیعر نوێ ناکاتەوە بە گشتی دەبە چوونیەتی کارەکە بگەڕین و ئەو شێوازی رافە و رەوایتی لە جیهانی زانستی و شعووری مرۆڤکانە بە شیعر بدەین. تاکوو ئەم شێوە بیرکردنەوە نەبە هیچ شتێک روو نادات بە گشتی نووسینی دەقی شیعری مێژوویکی هەیە دوور و درێژ بە شێوازگەلی جەرواجەر لە سەر شیعر کار کراوە و شێوازکەلی شیعری تاقی کراوەتەوە لەبەرا شیعری کلاسیک وەکوو مێژینەیکی روونا‌ک و بەرز خوی نواندوە و شاعیرانی ئێستایش هتر

لە سەر ئەو بنچینە ڕووداون کە دەبە خزمەتی خەیان بە زمان و ئەدەبیات بە شێوەی ئەمرۆی پەرە پە بدەن و بە نوێ کردنەوەی زمان دەستی زانستیانە و شاعیرانە خەیان وەگەڕ بخەن. هەر بەم بوونەوە منیش هەوڵی خەم ئەدەم هاوکات کە هەموو شێوازێکی شیعری تاقی دەکەمەوە زەر چێژ لە شیعری شاعیرانی نوێخواز دەبەم و هەوڵ ئەدەم منیش کەسێک لەوان بم.

جەلال هەرێنی: چی سوهێلی کرد بە شاعیر؟

وەڵام/ گەورەیێک دەستە بە شاعیر بوون تەنیا وشە شیاو نییە ئەزموونی وشە و دەزخ پێکەوە دەتکاتە شاعیر ئەمە وتەیێکی ڕاستە دەبە بەسەم هەر لە مەڕە واتە منداڵی زور چێژم لە وشەی نێو کتێبەکان وەردەگرت حەزم بە لە بەینی وشەکان خەم ون بکەم لە مەشکی خەمدا هەموو کایەکانم لە کەڵ وشەکاندا دەکرد زور چێژم لە ڕەمان و ئەو دەستە سیحراویەانەم دەگرت کە دوایی بە شیعر لە گەڵیاندا اشنا بووم.

جەلال هەرێنی: لە هەنراوەکاندا، هەست بەتەنهای مرۆڤ دەکرێت ، تە پێت وایە تەنهایی کاریگەری چیە ؟

وەڵام/ تەنیایی بە من هەموو شتێکە، تەنیایی بەو واتا نالەم کە خەم دوور بکەمەوە لە کەمەگا بەکوو تەنیایی من پە و قەرەباغە لە وشە و کتێب و شیعر واتە جیهانێکی جوان و ڕازاوە بەسەم لە شیعردا کە دەنووسم قەسەمکی ژنانە دەردەکەوێت مەڕووی ژن بوون لە ناو کلتوور و نەریتی دواکەوتوودا و جیهانێکی ژن ئازاردا، قەسەمک زمانی ئەو یاسا و کلتوورە داسەپاوانەی کە بە سەر ئازادی ژندا هەیە هاوار دەکات و بە گشتی لە جیهانی بە دەستەاتی و ئەو ئازارانەی مرۆڤ دەدەو و ئەگەر جگە لەویش بێت شیعر نییە.

جەلال هەرێنی: زمانی نوسینی دەق لای تە زەر جار لەزمانی ئافرەتێک دەردەچیت بە زمانی پیاو ،ئایا هەستت پێکردوە؟

وەڵام/ پولینبەندی شیعر خۆی دەچێتە چوارچێوەکانەوە و سنور کە شیعر هەڵگری ئەوە نییە دیارە لە مەڕە هەندێک کەس زمانی شیعریان بە ژن و پیاو جیا کردووتەوە و شیعریشیان بە کار هێناوە بە شرۆڤەی چاو و بروی خۆشەویستی و فیراق و تاد بە پە ڕووداوەکانی جیهان و بە تایبەت ناوچەی جوغرافیایی و هەزر و بیر نووسەری هاوچەرخ دەڤکانیش گەڵانکاریان بە خویاندا بینیوە هەرچەند من وەک ژنێک

هەوڵ ئەدەم لە بڕا وەکوو مرۆڤێک باس لە ژیان و ئازارەکانی ژیان بکەم بەڵام هەوڵی ئەوەیشم بڕچاوە لە دۆقەکانمدا ئاماژە بە ئەو جیهانەی کە ئازار دەهێنێتە پێشی ژن بە زمانی شیعرم بنووسم.

جەلال هەڕێنی: خۆشەویستی لای تۆ پێناسەیەکی دیاریکراوی هەیە؟

وەڵام/ "خۆشەویستی" ئاگڕ واتای گرەدراو بێت شتێکی بەهوودەیە چۆن ئەمە لە هەمووی ژیان لاواز دەکات و بڕەو فەنابوون دەمانبات زڕبەی خاڵک ئەو گرەدراو بوونە لە گەڵ خۆشەویستی بە هەڵە دەگرن بەڵام خۆشەویستی شتێکە کە دەبێتە هەی بە هەز کردن و شاد بوونی مرۆڤ.خۆشەویستی دەبە ببێتە گۆشەی هەزر و جیسم و ڕۆح ئاگڕ ئەو واتایەی نەبوو ئەوە شتێکی جگە لە خۆشەویستییە و بە هەڵە تێگەیشتووە خۆشەویستی لە لای منەوە شیعرە نووسینە و خوێندنە و گۆشە کردنە لە ئەمانەدا ئەوەی لە فەنا بوون دەمپارێزی شیعرە و خۆشەویستی منە

جەلال هەڕێنی : ئاگڕ بکرێت پڕفایلی بڕیزت بنوسیت

من سوهەیلا مەهەمی لەشاری سنەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەبنەماڵەیەکی ئەدەب دۆست لەدایکبووم, واتە باوکم شاعیرە و هەر لەکاتی منداڵییمدا بۆشەی جوان و دەقی جوان ئاشنابووم، دەڕ بەم هەر لەمنداڵییەوە گوچکەم بەتێکستی ئەدەبی ئاودراوە بەتایبەت ئەو ساتانەی باوکم شیعری مامۆستایانی گۆرەی کوردی دەخوێندەوە دەبووە هەی خەیاڵاتی جوان لەمشکمدا.

بڕەبڕە قەناغەکانی خوێندنم تەواو کرد کەبەهەی ئەوەی زمانی زاە زمانی فارسی بوو لەناوەندەکانی خوێندندامنیش شیعرەکانم بەزمانی فارسی بوو, بەڵام هەر لەخووتی خەمدا بوو کەهێندەجار بەمامۆستایانی ئەدەبیات پێشانم دەدا وهیچکات هەوڵی بەاو کردنەویانم نەدەدا لەسەر کێش و سەروا و ئەوان باسمان دەکرد, بەڵام ماوەیەکی زەر لە ئەدەب بەهەی هێندی کێشەی ژیان دواکەوتم .. ئەوەی بەهونەر و ئەدەبیات ئاشنا بێت دەزانێ ئەوانەی دۆست بە قەڵەم دەبێن ئۆستەمە دۆستبەرداری ئەو ڵەگا بن بەهەوە و تێکۆشانی خەم دۆستم کرد بە فەربوونی زمانی کوردی و دۆستم کرد بە نووسینی شیعر بەکوردی واتە بەزمانی دایک لەکەڵ و کەبوونەوە ئەدەبییەکاندا بەشداریم کردووە و زڕبەی شیعرەکانم لەگۆقارەکانی ڕۆژهەڵات و هێندە ڕۆژنامەی باشوریش بەاو بووتەوە وەکوو ئەزموونی ئەوانم هەیە ئەستایش لە بواری کەمەناسی لەزانکەدا دەخوێنم و کەمەڵە شیعرەکم

بەم زووانە لەچاپ دەدرێت.

بە شەهیدانی ژینگە و سروشت ... سوهێلا مەیهەمی

زەردەخەنەت مەتەرسنە
لە کاتژمێری گۆڕەکانماڵ
دەبە بە غووربەتی ئەم دارستانە
چرا بدوێی

لە هەڵەتی شەوزەنگدا
ترپەی هەناوەکانت هەوای بەووو بێت

ئەی تە شانامەی شەوانی شەرا
هەناسەت بە کەها درەخت دەسپێری
دەستەویەخەی ئاگر
سنەوبەری تەڵ بدوێ

ئەمشەو هەر دەپ بوو
لە چاوی زاگرۆس تا زرێباری خنکان
خەری برینیان هەڵدەهات

ئاسمانی کپکراوەی ئەرێ
بە تەمەنی پیری تینوێتییدا
هەورێکی "شەریف"ی پەویستە
دەسپێکی سروودی باران لە پەنجەکانییدا

سوێند بە پێکەنینەکانی سەوزتان
هەڵەهەڵەی ئەم کاروانە
کەروێشکە دەکا
هەتا شیعری خوشەویستیتان
هاواری بەووێ

رووبارەکان بنووسەوە بە

داوێنی گۆ
تۆ کۆ ڕەحت بێ ئاقاری بڕینی
خاکدا ئوقرە ناگرێ

هاوڕێ
دڵ بێ درەخت بوونت
دڵبەخشم
بێ برژانگی ئاسماندا
ماتەمکی تۆ دەمێنیت

بگۆڕێ
وەکوو هەمیشە
جلی ڕەش لە دارستان داکەنێ
بە پێکەنینێ شینەکانت

تۆ دەزانی قاچی ڕێگاکانی هاوار
بڵاق دەکا
بوغزەکی نامە
گەرووی چیا دەتەقێنێ
کە بژیوی کۆبەرەک تفەنگ
بیخوات و
منداڵانی بەملەرزە تێ نەدەزنێوە

ئەم تابووتە تۆڕی لە بانی پوونگە و هەزبە مەچە
ئاوڕێ بێ
ئاوری دەی زرێبار و
مەریوانی مەراق

سنه
4 خەرمانانی2718
سوهێیلا مەیهەمی
_____
 # شەهیداني سرووشت
 # شەریف_باجوەر
 # ئومێد_کەنەپەشی
 # ڕەحمەت_حەکیمی_نیا
 # محەممەد_پەژووهی

ریزی مردووکان هەگری من نییە... سوهێلا مەیهەمی

با دیوار،
مشکی بونبست و
کەم کەلاکی بنونێ،

با زیرزان،
شوکانی دڵخۆش بە سنوور،

دیکتاتوریەتی کاتکان
دیکتەی دار بنونێتە سەر ساوای سپێدەدا ،

تۆ بە دەنگی هەناسە،
بە هەنگی خوێن،
داخزە بە دەمارەکانمدا.....

زەوی پەوبە لە مەنگی خەیا
یا ئاسمان،
کە من چ یاخییانە ژنەتیم، دەژیم
لە قەندیلی پیاوەتیتدا

دەنووسەم بەکەسترین شیعر،
بە نامەیی کەهاندا،
ئەرخەوانکی ئاشنام،

گەیشتنمان چ پەرتەوازەیە،
خاو گالیسکەی خەاەە....

ریزی مردووکان هەگری من نییە،
کافەیک پە لە "کافکا"م
نشیوە،

لەگەە،
لە گەاە، بەتاییەکانی ئەم گەستانە.....

بۆ سۆ/ بۆری هاوتۆریبی،
من هیچ دۆچم...

سنۆ
سوهۆیلا مۆیهۆمی
لۆژمـــارۆ(۹۳۸)ی هۆفتۆنـــامۆی ســـیروان، لاپۆـــی (۱۱) لۆســـنۆ
بۆاوکراوۆتۆوۆ